

František Halas

Dadaismus

Podívejte se na mne dobře.

Jsem blbec, jsem fraškář, jsem kuřák.

Podívejte se na mne dobře.

Jsem ošklivý, malý, jsem nudný.

Jsem jako vy všichni.

Tak by počal svou přednášku T. Tzara a tak by vůbec měla počít každá přednáška. Květiny jsou vražděny latinskými jmény a barevný kakadu, který sluje Dada, musí být oškubán, aby mimo veselá dobrodružství a překvapení, která nám přináší, bylo nalezeno ono podstatné, co jej nutilo ke křiku, k smíchu, k celému tomu cirku slov, nadávek, lyrismů, jimiž se honosí. Prominete mi, že o věci tak nevážné a hravé budu časem mluvit vážně a že alespoň krátce budu sledovati jeho rodokmen.

Dada = věčné. Bylo, jest a bude. Není uměním, je spíše intelektuální epidemií, bylo v Memfidě, je v New Yorku. Je v celém světě, na každém místě, v každé době. Chcete-li jeho definici, dám vám jich hned několik, abyste si mohli vybrat.

D = věčné intelektuální mládí.

D = počátkem i koncem světa.

D = duševní stav lhostejnosti.

D = humbuk a bluf.

D = restaurací idiotství.

D = dřevěný koníček, ocas posvátné krávy, dvojí ruské přitakání, kňučení kojence.

D = reakce proti humbuku s uměním, s duchem, proti sebezbožnění literátů.

D = mixér v Manhattanbaru, který jednou rukou míchá curaçao a druhou zachycuje svou kapavku. (Serner)

Mohl bych pokračovati do nekonečna. Každá z definic je pravdivá a bude i každá příští. Vše je pravdou a vše je lží. Toto si musíme uvědomiti, chceme-li porozuměti dadaismu. Pro mnohé lidi bylo objeveno, až dostalo svoji ochrannou známku. Mnoho věcí je lidmi takto objeveno a Dada přijalo svůj křest v r. 1916 v Curychu. Ve válce Múzy nemlčí,
5 1 4

a mlčí-li, jsou to Múzy legitimované, oficiální, a je to štěstím pro Múzy proskribované, Popelky, jimž je takto umožněno ukázat, co umějí.

Bajonety armád uřezávaly si navzájem hlavy. Dadaista by řekl, že to byly snad nejrozumnější operace, které lze na člověku podniknouti. Lidé, kteří neměli to štěstí asistovati při těchto chirurgických zákrocích, bavili se jinak, keřasili, zpívali správné vlastenecké písně, sváděli opuštěné manželky, aby se nenudily, vynalézali způsoby přeměny nábytku v pokrmy, objevovali nové filosofické systémy národního aktivismu a energie, modlili se za vítězství „našich zbraní“ a mnoho jich našlo zábavu v zdechnutí hladu. Nedivme se tedy, že se našlo několik lidí, kteří si vzpomněli, že by se mohlo začít dělat také nějaké umění. Byli to Tzara, Hans Arp, Marcel Janco, Rich. Huelsenbeck, Hugo Ball. Měli v malíčku směrnice posledních artistních možností a chtěli je využít. Jejich kosmopolitičnost, temperament a nuda byly vkladem. Pojila je nenávisť proti měšťákoví. Nešlo tedy tehda o to, čemu rozumíme Dada dnes, šlo o abstraktní umění, v němž byl zrovna tak expresionismus jako kubismus a futurismus, a je jisté, že dadaismus ve svých počátcích nevěděl, co chce. Ale lidé, kteří znají zrovna tak hrát golf jako diskutovati o Mallarméovi, neocitnou se v žádné situaci v úzkých. Dada bylo tu a propagačnímu úsilí T. Tzary děkuje za své rozšíření a potomní popularitu.

Zrovna tak ovšem intenzitě samého slova, tohoto rotujícího nic, které vzrušilo ve dvou svě-
tadílech pozornost a zájem. Tedy to je vkrátce historie vzniku Dada jako hnutí literárního.
Umění tedy mu bylo dosud rámcem, ze kterého brzy se mělo vymknouti. Civilizační zmatek a
ohniště světové války bylo půdou, kde se mu velmi dobře dařilo. Nový způsob proslovu
určitých dávných zkušeností je pro vzdělané lidi pohoršením. Pociťují jakousi hrůzu, a aby
nabyli opět své jistoty, uchylují se k negaci, k posměchu. Doba jich přinesla několik,
absurdnost války, zefemerizování dosud pevných jistot, idiotství nacionalismu atd. Rozkošná
pochybovačnost a skepse, která byla luxusem, nehodily se sem. Bylo třeba tuto skepsi
povýšiti na druhou. Zdiskreditovati veškeré činy a pojmy, vysmát se hodilo se

5 15

lépe než pacifistické letáky a plačtivá proklínání. Hoře z rozumu, příznačné pro konec
epochy, bylo větrem ženoucím tuto kocábku s posádkou šíleně veselou a vesele šílenou po
krvavém moři. Voják v zákopech, dělník v zázemí zrovna jako tito dadaisté byl nucen
přemýšlet o grotesknosti celého krvavého divadla, a cítil-li se někde blízkost konce, je vždy
lépe třeštit než v kontemplaci čekat, až uhoří. Vzpomeňme jen historek ze zákopů, lidových
vtipů: svět čekal Dada a dadaisté se přiznávají, že dávali něco lidu, a ukázalo se, že lid na to
čeká. Dada bylo ideou, která se dotkla nejvitalnějších citů mas, jež je poděsila, zahanbila, ale
i poučila. Na rozhraní dějin, za hroucení měšťáckého řádu byl čas likvidovati také umění,
morálku, filosofii tohoto světa, neboť v těchto zásekách se buržoa cítil nejjistějším, to byly
posvátné ohně, jichž byl strážcem. Dada svou absurdností, naivností, nediferencovaností stalo
se součástí modernosti a zůstává jí. Čirá negativnost dadaismu nechtěně přinesla své klady, z
něj vytryskly ony proudy bláznivé poezie, kterou milujeme, z něj vzal si poučení moderní
člověk, usmívající se tomu, čeho se včera děsil. Dada bylo počátkem onoho relativizačního
procesu našeho myšlení, kladouc pode vše pochybnost. Fanatismus zničení, oslavení facky,
zničení umění, které se staralo pečlivě o našminkování blbé a prožrané tváře kapitalistického
systému, prohlédnutí dutosti filosofie, obchodu, který sluje morálka, to bylo to zdravé, co
Dada přinášelo. Nechtělo napravovat, chtělo jen ničit. Dada = i lidové dopisy, vtipy, a ty
nejvíce. Dada je všude a je dobře, že se našla známka pro věci, jež se dříve nedaly utříditi. Tě
bůh, tě noha, tě péro. Dada pozdravu.

Vyřejpi si voko a dej si tam gramofon — to je třeba gratulační Dada. Atd. atd. Ale příkladů
najdete sami dost a doufám, že po této přednášce nám je řeknete.

Dada + filosofie

Nekonečná lhostejnost Dada k filosofii, to jest k hledání pravd a pravdám samým, je jeho
základním rysem. Potřebnější filosofie je smích. Než *bůh udělal svět, měl se zeptat*

5 1 6

vtipných, řekl A. France. Vykladačka karet, knoflíky u kabátu, Bergson: vše je stejně lehké.
Skromnost Sokratova byla drzostí, neboť nevím ani, že nic nevíme. Shledalo se, že život je
taškářský kousek a hvězdy smíchem. Tvařme se tedy taškářsky, jako bychom rozuměli,
abychom nevypadali nesmírně hloupě v hodinu smrti.

Nikdy nechybějící hamletství v nás nečiníme předmětem novinářských anket a eseji.
Vyřizujme si to pro sebe. Nechceme býti viděni při pláči. Móda nositi srdce v dlaních je
mrtva.

Spíše jako květinu v dírci kabátu.

Nestrkáme hlavu do kosmu ani kosmos do hlavy, poznali jsme nebezpečnost obojího.
Jsme šaškovsky vážní a ocitáme se tak mimo tragédie, ale uprostřed dětinskostí dneška.
Jsme aktivní, že jsme veselí. Je to totéž. Smutek je nečinností. Smích je odvážný čin, je
hygienou konstruktivní práce, kde napětí vyžaduje podřízení všech elementárních pocitů.
Láska k duchaplným pravdám je lepší než úcta k filosofickým systémům. Akrobacie

myšlenky, toť viděti věc ze všech stran. Pravdy, řekl Klíma, jsou pohodlným sezením na záchodě. Je nestydatostí, vyžaduje-li někdo, aby se mu věřilo. Zlaté pravidlo je, že není zlatého pravidla. Shaw. Zbavit se faustovství a smáti se včerejším pravdám jako zítra dnešním, toť jediné, co lze činiti.

Dada = opovržením pro ty, kdož v tzv. čiré duchovosti našli tusculum své slabosti. Humbuk s duchem by bylo třeba již poznati. Dadaista, ten, který pochopil, že můžeme jen tehdy mít ideje, můžeme-li je ve světě uskutečnit, říká Serner.

Odtud ono opovržení k spekulativní činnosti nepoutané ke konkrétnímu účelu. Je zjevno, že dadaista je tedy typ aktivní a pozitivní, odvrácený od metafyziky, chápe sebe jako fenomén, který je výrazem doby, která v podstatě má civilizačně-mechanickou tendenci, ale která mimo své šílené tempo přináší únavu a zoufalství nad smyslem všeho. Ale to není žádný nihilismus, který by byl vějířem dolce far niente, to je jen osten nutící k tím větší aktivitě. Ovšem upozorňuji, že jen u některých dadaistů, neboť jiní příliš propadli buržoaznímu marasmu současnosti, došli k asiatské koncentraci,

5 17

a dívající se na svůj pupek, domnívají se činiti to nejhodnotnější na světě. Či že je to Nirvána. Každý systém je svod, každý bůh dobrou příležitostí pro finančníky.

Dadaista to vše odvrhuje a pokládá za důležitější tvar svých botu a oděvů. Světový názor je mu míchaninou slov.

Dadaista = ateista z instinktu. Mezi sv. Tomášem a jím není rozdílu. Tvrdí, že Tomášem a filosofie vzniká z nudy.

Jeho sebevědomím je nemíti žádného.

Ví sice, že existují dny nebo noci, kdy i nejbližší věci se zdají vážné, ale ví o jich dočasnosti a překonává je. Jeho oslovení filosofických přežvýkavců by bylo asi toto: Buďte přece tak prázdní, prázdní jako jste. Dnes, v době zoufale nefilosofických přežvýkavců, že říká: V přítomné době v každém ohledu jest nejvíce doporučením hodno umřítí.

Tragika moderního člověka je v tom, že instinkz instinktu. vitalita. Člověk minulý žral, pil, lovil, souložil, žral, souložil, pil, lovil, žral, souložil a dnes ze 24 hodin zbývá toliko 10, kterých můžeme pro tyto náramně dobré věci užítí.

Dadaisté pochopili, že pochody myšlenkové jsou křížovatkami, kterými můžeme všemi směry blouditi do nekonečna. Objevili velké tajemství: Myšlenky se dělají v hubě. Cynismus Dada — ó prosím, každý obstojný člověk, když není blbec, je cynik. Cynismus je nejzazší nedostatek jednostrannosti. Od cynismu k výstřednosti je jen krok. Důsledně dojde se smíchem k smíchu nade vším.

Metafyzik se kouká stále za zrcadlo a tam hledá sebe a člověk se dívá do zrcadla a poznává svět v sobě.

Absolutní absurdnost pravdy je dokázána. Pravda je led a smrt. Tendence: nekonečno vraziti do truhly (Klíma). Plivati na humanitu, na Krista, na všechno.

Dada = člověk překvapený moderností. Dada není abnormálností, je pouze uvědoměním si, že je-li možno si hrát se sluncem a hvězdami, je to zrovna tak možno s filosofií. Filosofuje-li přece npouze uvědoměním angínám dam. Je přec někdy nutno zbavit se nepříjemných návštěv.

Hlava je kulatá příliš, aby se nevyšinula z rovnováhy. Skelet v rukou žongléra působí kratochvíli.

5 18

Dada je rezervoárem aktivity. Právě že ví, že se zřítíme, opakuje gesta Ikarova a tím se od něj liší.

Odtud láska k dobrodružství, senzaci, fantazii, excentričnosti, duchaplnosti. Život nebezpečný je život veselý. Nietzsche.

Nechť ztrouchniví filosofové mezi svými folianty, šilhání na svět je zločinem, který by měl být trestán.

Pod revolverem i nejzarytější pesimista odvolá své učení.

Vizte Chestertona.

Dada ve své zuřivosti volalo: Spalte Louvre, spalte bibliotéky, zrovna jako futuristé.

V tomto věku se ještě příliš čeká na knihy a to je jeho chorobou. Veliké bourání model, filosofování kladivem. V tomto ctností dadaismu, neboť uctíváním věcí činíme z nich mumie, stáváme se nebezpečnými životu. Musíme být lehkovážnými, zabít, co včera jsme milovali, najdeme-li jiný předmět lásky. Nietzsche.

Nesmí nás překvapit u dadaistů časté protiklady. Jsou plodní za jejich cenu.

V pitvornostech absurdního objevují se pravdy kouzelné. Efemérní, proto krásné.

Komické elementy najdou se v Pod revolverem

Analyzujme bol Nioby až na dno a praskneme smíchy.

Klíma.

.....

Smát se, jako pes štěká, vlk vyje. Naučit se smát je tolik jako stát se přirozeným. Pochopme: život je hra. Smích je doprovodem. Je známkou nadbytku. Svět je to, co hrající v každý okamžik z něj mítí chce.

Přepadající vážnost připočtete lidské omezenosti. Tygr, aby byl dionýský, nepotřebuje Nietzsche. Snažme se o to také. Jeden veliký předpoklad musí smějící se mít. Dovést se vysmát sobě také.

Odtud dadaistická upřímnost: jsem blbec atd. Vzpomínám na jednu větu V. ... Naše skepse počíná vyznáním víry. V tom je snad celá choroba moderního člověka, je to churavost, ale rozkošná. Brání mu, aby nezkošťatěl a nesedl si. Je to snad někdy i bolest. Ale jsou přec dny, kdy si plijeme na hlavu. Serner.

5 19

Mobilizace vtipných, jediná mobilizace, které by mělo lidstvo poslechnout Neběží o to, je-li vtip hledán, hlavní je, že je nalezen.

Člověk, jenž se nedovede zasmát, je netoliko schopen zrady a uskoku a podvodu, ale všechn jeho život je zradou a uskokem. Carlyle.

Dadaisté uviděli svět taký, jaký je. Jako děti z Andersenovy báchorky křičí: On je nahý.

Očistili pudy. Jediné božské, co v nás zbylo.

Jejich vtip přivedl se ad absurdum, postavili vše na hlavu, petardy vtipů pod nohy tučných matron umění, filosofie. Jaký pohled k urehtání, oblaka sukni a tučnost zadků, které řvouce prchají.

Filosofické maratóny za pravdami vyhrávají nejvtipnější. Kvalita dada vtipu je v jeho nesmyslnosti. To není vtip pivní společnosti, že v Německu návštěva bordelu změní se v návštěvu Tannhäusera ve vrchu Venuše, to je vtip nečekaný, idiotský tak, že je překvapující. Vizte vtip Haškův. Je nezatěžkaný úvahou, je míčem, je raketou, je jednou z radostí, nezbytnou modernímu člověku.

.....

Vždyť smutně duní hroudy i na hrob největšího z bláznů. Je lépe tedy celý život utratiti v přemýšlení o tom, co vím, že přijde, či zapomenouti toho a co nejkratším způsobem, až to přijde, se toho zbaviti. Je-li tady nihilismus, pak je to nihilismus kladný k životu.

Dada svůj souboj s filosofií vyhrálo. Je skokem nad lidské. Ovšem u moderních lidí. Snad ještě naše děti jako my sami budou slabikovati (podvod výchovy) na školní stěně jedno největší Dada: Miluj pravdu, haj pravdu, mluv pravdu! Až do smrti. J. Hus. Dada chce naivní, srozumitelný, nediferencovaný, neintelektuální život.

Vtip z věcí vážných je pocitem suverenity ducha.

Dada dalo kopanec vážnému světu.

Dada a umění

Dada přepadlo krásná umění. Prohlásilo umění za magickou tvrdou stolicí. Dává klystýr Venuši Miloské a umožňuje Laokoontovi a synům po tisíciletém zápasu s hadem konečně jít na stranu. Dada dovedlo přisvědčování a popírání až k nonsensu. Aby dosáhlo – – – *Dadista, toť hochštapler umění.* Druhou zásluhou Dada je rozkotání chrámů a oltářů umění. Zničení vážnosti k foliantům, autorům. Vydělalo kůži Pegasa, udělalo buben, při jehož víření se zuřivostí napadlo je a vysmálo se všemu. Že dostal i měšťák svůj díl, tento strážce posvátných ohňů, je samozřejmé. Nenáviděti měšťáka je konec konců povinností všech trochu slušných lidí, třebaže tu vystává obava, je-li toho hoden, anebo dokonce nedělá-li mu to dobře, že takto poctíván. Ať se s tím vyrovná každý jak chce, ale dovolte mi, spadnu-li do hnojnice, abych zaklel. To není épater les bourgeois, to je jen přirozená reakce na něco ošklivého. Měšťák je nepřítel veškeré subtility, odvahy, vyžirač literárních konzerv, jeho konzum je ohromný, jeho blaze smrdící existence toho vyžaduje, aby se někde shledával sám se sebou. Fanatismus dadaistů jej nezničil sic, ba naopak našel v něm svého konzumenta, jenž při nacvokované tašce z válečných dodávek, tomto krunýři, jenž činí burzou nezranitelným, smál se v jeho kabaretech a jeho časopisům, snad v jistotě, která je konečně oprávněna, že touto zbraní poražen nebude; budou to asi sovětské zákony, sovětský hosp. plán, který ho smete. Umění stalo se fetišem; salonní záležitostí, zábavou čajových bab, 99 % lidí má k němu poměr jako kráva k velikonoční neděli. Každého, který mluví příliš mnoho o umění, slušelo by se přijímat s největší nedůvěrou. Umění je cosi tak přirozeného jako chuze, ale jakmile začne někdo hodně slavnostně mluvit o umění, lze souditi, že v tom vězí háček. Chesterton. Buržoové jsou si všichni podobní, jsou všichni stejní. Mají mnoho práce se svým mozkiem, v němž je pět švestek: peníze, morálka, stát, rodina, umění. Literatura = buržoovi věci, která mu představuje hloubku jeho myšlení. Nedivme se jim tedy, že je stále přetřásají; inteligentní lidé o umění již

5 2 1

nemluví. Byla by to kleptomanie. Umění, zařízené restauracemi citu, kláštery prostituce, Dada bouralo. Prohlásili: umění = drzost.

Hysterie zrozená v ateliérech. Filosofičtí tygrové dadaismu vrhli se do Liter. Lloyd. bučení lyrických jehňat slyšíme dál. Vzbudili jen úlek. Ubohá poezie! Vzbu Ubohá poezie! í básníka. Yorickova lebka nahrazena srdcem. Fosilní básnictví. Příliš mnoho jich přišlo na vinice poezie, sklizeň by byla dobrá, ale mnoho jich má smrdící Příliš mnoho jsou vždy nažraní a zrovna tak umění dělané jimi. Představme si jeho odrůdy:

Plastika Velmi nešikovné hračky s mrtvým pohledem telecí hlavy, konzervované v kameni potomstvu; jediný užitek mají snad holubi, jež do jich statického gesta pouštějí svůj trus. Dámy si vzpomínají na atletická těla svých šoférů či domácích přátel a shledávají sexus torz velmi plastickým a dokonalým. Ministrové mají starosti kam s do truhlyřství Každý člověk vidí krávu, ale malíř svou krávu, krávu docela zvláštní, bazrozená vrávu, která ho vykupuje, jeho tvůrčí horečky či jak se tomu švindlu říká. Malířství je nejlacinější způsob, jak se vyspat s krásnou dívkou. Slečno, buďte mým modelem.

Jaké umění, aby strom byl jako živý! Doporučoval bych, aby malíři i své barvy rozředovali voňavkami, ať máme z obrazu kvetoucí krajiny dojem dokonalý. Pitomé obličej rodinných portrétů, abychom mohli konstatovat, kolik chrapounství z našich předků je vepsáno v našem obličej. Pryč s malířstvím!

Nejkrásnější krajinou je pro mne kavárna Slavie a portrétem tvář mé dívky.

Román Hrdinové mluví, jako by je bral na nože, a v nejmodernějších románech zase vůbec nemluví. Chce-li někdo se zavraždit, myslím, že jsou ekonomičtější a rychlejší způsoby

než Lidumil na kříži, společenská konverzace či umění hloupě mluvit. Romány jako příručky obcování s lidmi. Ukázka: V jedné tmavé noci vyjde zločin na světlo denní. P. X se sl. Y rozmlouvají vášnivě o převtělování duší,

5 2 2

v nynější době o omlazovací teorii. Román je způsob, jak věc, o kterou jde a která by se dala vyřešit několika slovy, zamotati tak dokonale, že vstáváme s představou propastnosti autorova ducha, neschopní pohroužit se ke dnu. Věc psychologů, sociologů, čučkařená váženými spisovateli. Člověk nemá nikdy myšlenky. V nejlepším případě dělá, jako by je měl.

Drama Literární kadeřnictví. Klíma. Tato forma s omezenými prostředky, ustavičným hnusným mluvením, komicky blbými monology, především však s teatrálním provozováním, vše jen za tím účelem, aby si pár zevlounů zabilo dlouhou chvíli, aby si to mohlo pohodlně namlouvat, aby to mohlo své hadry ukazovat. Je skokemt hodiny se dívat na telecí hlavu vyčuhující z Napoleonovy uniformy. Potud K. Konstatujeme však, že štěnice purpurových lóží chcípají nedostatkem a mladí autoři našli místo, kde se láme vaz.

Poezie Poezie se stala dobrým prostředkem k sdělení toho, tygrové dadaismu by radno říci. Tato věc, je-li dobře dělána, se snese. Potřebujeme pro svou omezenost cosi takového. Ale potřebujeme Poezii.

Máme: sociální básníky. Ano, společnost je hnojiště, ale není třeba, aby tito Jobové na něm sedali, oškrabující své i cizí vředy. Svě křtíce nikomu neukazujeme a dělník zná jiný způsob, jak si vzít, co mu patří, než je sociální balada. Sociální básník uvidí roditi ženu ve sklepeš anebo se o tom dočte, dostane běhavku soucitu a 30 Kč honoráře. Etičtí souchotináři sklánějí se k dělníkovi, ujišťují ho svým soucitem. Jediným prostředkem by bylo, aby dělníci přestali být sentimentální a každého pěvce proletariátu při nejmenším dotloukli. Sociální básník glorifikuje bídu, aby měl o čem psát, a možná, že v tichu prosí, aby nezmizela. Jeho básnické poluce – končí revoluce.

Filosofický básník Moře burácí a burácí a burácí – zatím řve vůl. Věčnost zívá – zívá, básník zpívá a zpívá – čtenář plivá a plivá. A říká: nádiva – nádiva. Literární drogista, žijící z kapitálů vesmíru. Copak se proboha dají myšlenky rýmovat? Není žádná hora, ale staví se... vypadá jako hora. Prozradí se tím, že rodí myši.

5 2 3

Erotický básník vyjímaje kvartánské pokusy, které konečně najdou lepší způsob úkoje, je věčný masturbant, mozek se nad ním smiluje a dopřeje mu v noci poluci. Je to platonik větřící čubku. Zpívá o princeznách a jde za první děvkou. Doporučuji státní péči zřízení bezplatného nevěstince. Dobře to charakterizoval Andělíček v jednom epigramu: je to dívání se na svět skrze ženské kalhoty.

Idylický básník Vizte mého dědečka, mou babičku, pradědečka a prababičku, stůl, židli, kamna, ba i nočník, jak je to krásné být básníkem. Taylorův systém, jak při nejmenší spotřebě citu vytlačiti čtenáři ze slzních žláz největší kvantum vody. Básník bontonu, dobrých mravů, jak se tomu kreténství říká.

Díky, že toto všechno umění má úbytě! Dada je zdiskreditovalo ... v tom pokračuje, jeho zmizení je otázkou času. Jako futurismus v Itálii byl reakcí proti klasičnosti, tak bylo Dada v Německu reakcí proti metafyzičnosti, jehož výrazem byl expresionismus. U nás, kde tohoto hnutí jako takového nebylo, poučená z něj generace bouří proti každé idyle. Dadaismus v umění objevil nové senzací. Snositelnost je mu nesnesitelná. Pestrost světa je mu vítána, ale nediví se jí. Umění bylo dětskou nemocí, říkají dadaisté. Slovo je blamáží. Poezie nemá mít smyslu. Plody bez jádra jsou nejsladší. Bláznivé asociace, rozkošné nesmysly, slovní hříčky. Hra. Není to žádný objev Dada. Nejdávnější a nejhlubší moudrost v Bhagavad-Gítá tomu učí. Že život jest hrou, že cenná jest toliko činnost, jež byla dokonána, bez myšlenky o jejích

koncích. Prosím. To je postulát dadaismu. Kochání se jen z průběhu činnosti. Je rozdíl mezi činností hry a činností života. Intenzita poetické energie má zde největší možnost chameleónsky měnit své nálady, nápady, slova. Toto umění vzbuzující elementární dojmy smíchu atd. je opakem přílišné psychologičnosti umírajícího umění. Vitálnost dadaismu je překvapující, čirá, ozdravující pošetilost. Moderní člověk je logický v práci, ale nelogický v zábavě. Lid má k tomu svůj zdravý poměr. Panem et circenses zní dnes tak jako před věky. Obliba groteskních filmů, cirkusů a jiných skutečností majících znač-

524
nou dávku Dada je toho důkazem. Lid sám je klenotnicí vtipů, dadavtipů, svou ražbou oslňujících a směšných k prasknutí. Myslím, že kus problému poměru inteligence a proletariátu je v tom, že dnešní inteligent příliš akceptuje vážnost a rozum a tím se odcizuje. Na počátku byl nesmysl, nesmysl byl u slova a slovo bylo nesmysl. Kdo to pochopí, porozumí dadaismu. Dadaismus je chaotický jako každý, kdo ví mnoho." Odporuje li si, je tím vinna jenom řeč. Lidé mají rádi nejen tlusté holky, ale i tlusté myšlenky. Dadaisté ne. Dada je zlomyslné, kdo není zlomyslný, nemá ducha, nemá fantazie. Ví, že končí-li něco psinou, zdvojnásobuje se to tím. Dada je bezuzdné, v tom je krása, každá bezměrnost je krásná a běda poezii, umění, které se měří nějakou měrou. Dada je drzé jako nevinná, bujná radost. Spatné je nedovolovati ji jiným a zapovídat sobě je ještě horší. Nechat jít a jít. To je heslo... Smrduté věci vyjadřovat voňavě je falšování. Dada je označilo pravým jménem. Zbavilo slova morální klatby. Šlo dále než futurismus, vysvobodilo slovo i z jeho zdánlivé logické vřazenosti. Dada je prosté jako dítě a rafinované jako světák. Prostota ve světě je největší paradoxon. Prosté je *naproste*. Duševní žonglérství mu dovoluje zrovna tak skákat z hvězdy na hvězdu jako spadnouti se stolu a zlámati si krk. Evokační kouzelnictví Dada. Jeho fanatismus by mohl mít za podklad Shawovo: Dráždí mne, vidím-li lidi spokojené tam, kde by neměli být spokojeni. Dadaismus = umění přednášené opilci. Již Hašek kdesi povídá, že kdyby Homér nebyl starý vůl, sotva by moh své verše recitovati... Tzara praví: Píši, protože je to tak přirozené, jako že močím. Dadaismus dnes jako ismus umělecký téměř neexistuje, jak to řekl správně Kassák, obětovav se pro svržení starých model. Zbyla panenská země a reálná práce nového stavitele a většinou dadaisté jsou důslední: vrhli se mimo umění, pracují v kabaretu, music-hallech, jsou karikaturisty, tendenčními esejisty. Dada ví o svém ... a směje se nad ním ... Dada zůstane dále označením.

5 2 5

Dadaismus a politika

Politický charakter přibralo Dada zvláště v Německu. Byl to charakter radikálního komunismu, jak ani nelze jinak. Byl to komunismus, který však nepomýšlel na zlepšení světa, za svůj cíl považoval vyhubiti měšťáka. Tedy, jak vidíme, pojetí velmi naivní, nedomyšlené. Jednotlivci však časem domyslili a nejlepší z nich jsou nyní třídě uvědomělými členy proletariátu.

Dada v Německu bylo zastoupeno jmény Hausmann, Grosz, Heartfield, Herzfelde, Mehring, Baader. Dadaistická ústřední rada měla program:

1/ Internacionální revoluční spojení všech tvořivých lidí celého světa na půdě radikálního komunismu.

2/ Zavedení progresivní nezaměstnanosti rozsáhlou mechanizací každé činnosti. Jen zahálka získá každému jednotlivci možnost přesvědčiti se o pravdě života Jen zahálkainnosti.t.

3/ Okamžité vyvlastnění majetných a komunistické vyživování všech lidí. Zřízení světelných a zahradních měst. Ústřední rada vystupuje pro:

a/ Veřejné denní krmení všech intelektuálů na Potsdammerplatzu.

- b/ Přísahu všech duchovních a učitelů na dadaistické články víry.
  - c/ Brutální boj proti všem tzv. duševním pracovníkům, proti jejich skryté měšťáckosti, proti expresionismu,
  - d/ Pro okamžité zřízení stát. uměl. domů a pro zrušení pojmu majetku v novém umění, pojem držení je úplně zrušen nadindividual. hnutím Dada, které osvobozuje všechny lidi.
  - e/ Zavedení simultánní básně jako komunist. státní modlitby
  - f/ Vydání kostelů k provozování bruitistických, simultánních a dadaistických básní.
  - g/ Zřízení místních dad. rad v každém městě nad 50 000 obyvatelů pro novou úpravu života.
  - h/ Okamžité provedení velkodad. propag. se 150 cirkusy k uvědomění proletariátu.
  - i/ Kontrola všech zákonů a nařízení dadaistickou ústřední radou světové revoluce.
- 5 2 6
- k/ Okamžitá úprava všech sexuálních vztahů v intern. dad. smyslu zřízením Dada-pohlavní centrály.

Jak vidno, program velmi rozumný a dadaistický. Bylo to tempo doby, které dadaísty hnalo k revolučnímu hnutí. Státem nařizovaná nebe byla zrovna tak blbou záležitostí jako státem cejchovaná umění. Grosz praví: Dadaismus byl v Německu jediným podstatným hnutím od desetiletí. Německé dada-hnutí kořenilo v poznání, že bylo úplným nesmyslem věřiti, že duch nebo někteří intelektuálové řídili svět. Jest jen litovati, že u nás politické hnutí nemá falanx vtipných lidí, jež touto zbraní pomáhali by v třídním zápase, a že blud proletářského umění, umění sentimentálních že tu koření. Satira, vtíp, karikatura — jediná možnost, kde sže bludcká tendence dá uplatnit.

Správné zpívání vlasteneckých ptáků: Hrom a peklo přehlušit správnějším zpíváním Internacionzpívání vlasteneckých **morálka**

Tjediná možnost kapitola o dadaismu.

Láska je jen mizerný produkt animality. Ta klímovská definice uděsí snad všechny rozněžnělé milence, ačkoliv uvědomit si to bylo by největším dobrodiním pro lidstvo. Umírat láskou dnes by bylo anachronismem. Děláním z hus labutí mělo by přestat Vždyť ona víla, za níž se ohlížíme, je snad jen šatníkem a jistě třasořítkou. Serner praví: Jediná jistota je sexualita Nejlepším případem styku mezi mužem a ženou je coitus, méně dobrým něco podobného souloži, v nejhorším případě erotický hokuspokus. Potud Serner.

Donchuanské umírání v dámské punčoše a sbírání panenských skalpů? Milenci se proměňují každou chvílí v samočinná napajedla slz a tMilenci se svatá láska.

Nemohu si odpustit neřící několik veršů Richepinových o výsledcích milování:

Tak věc se má.

Někdo loví tygry a někdo dívky pro krásnou kůži, rozdíl je v tom, že tygr se loví poctivě a ví, že bude zabit, ženy se loví nepoctivě a dělají, že nevědí, oč jde.

5 2 7

Říká se: mám vás rád jen pro vaši duši, a upocenost a červenost milence jej prozrazuje.

Filosofuje se, místo aby se naivně milovalo. Láska bude snad jednou věcí ministerstva sociální péče.

Dnes je stále tajemstvím, mystérií.

Milenc vzdychá, že na tomto světě nic není mimo dámu jeho srdce, ale stává se, je-li tato lépe informována, že mu řekne láskou podvyživeným hlasem: Ale přece jste si něco na svět přinesl.

Kdyby toho užil, udělal by lépe. Nechme zase Sernera. Erotika je náhražkou sexuality. Žena dá na sexualitu. Nespí se přece lépe s myslitelem.

Rozkoš je jediný švindl, kterému přeji trvání.

Lýtka jsou kapitálem.

Platonik je ten, kdo nemůže, nebo nešika, který nemá odvahy. Oba jsou trapní.

MorálMilenec vzdycháozku. Rimbaud.

Morálka je obchod.

Mravnost je vniknutím čokolády do žil.

Dada plije na morálku, na tento špatný recept k pohodlnému živoření.

Kdo nemá, nač by byl hrd, je hrd na svou mravnost. Klíma Ošklivé dívky si zakládají na své počestnosti a jsou tak naivní, že říkají: Nemáme ničeho než svou počestnost. Staré panny se honosí svým panenstvím, nechť je jim popřáno. Ctnost je často impotencí.

Mluvení o etice je podvod.

Končeme:

Souhlasím s Groszem: Naší jedinou chybou bylo, že jsme se vůbec zabývali uměním.

Dadaismus byl vyrazení z úzkého nafouknutého a přeceňovaného prostředí, provázené potupným posměchem, z prostředí, jež vznášejíc se ve vzduchu mezi třídami neznalo žádné zodpovědnosti vůči životu společnosti. Neviděli jsme hned, že toto bláznovství mělo za základ systém. V tom nic, v němž jsme se po přemožení fráze o umění nacházeli, ztratila se část nás dadaistů, hlavně ti ve Švýcařích a ve Francii, kteří sociální otřesy posledního desetiletí zažili

5 2 8

více jen z novinové perspektivy. My ostatní jsme však viděli novou velikou úlohu: do služeb revoluční věci.

Toto zmoudření dadaismu kvitujeme.

Je možno být dadaista a přitom komunista.

Vrahovi smějí se často v pekle, že si dal práci zabít člověka, tak dlouho, až se tomu dá sám do smíchu, napsal Grabbe. Uvědomme si to, bouráme-li umění, nemysleme to tak vážně a smějme se rozumně napřed.

Dovolte mi paradox.

Umění nelze odpustiti, že je uměním, ale odpustiti, co je neodpustitelné, je láska, a my je přece milujeme.

Uznáte, že to vše snad bylo velmi logické, více logické, méně logické, vpravdě logické, dosti logické.

Jablko nepadne daleko od koně. Srnci nemají kapavku. I. Goll.

Můžete odvozovati z toho důsledky.

Jest na vás.

Připomeňte si v mysli tu, která vás nejvíc miluje.

Udělalí jste tak.

Řekněte číslo a já vám řeknu loterii.

Podnikněme exkurs posledních žvástů.

5 2 9

FRANTIŠEK HALAS. *Imagena*. K vydání připravili F. X. Halas a Ludvík Kundera. Ediční poznámky napsal F. X. Halas. Praha: Československý spisovatel, 1971. str. 516-529.